



Šetajući Zenitanijom (zenitistički manifesti)

Biti ispred vremena, činiti sve ono na šta drugi nisu bili spremni da se odvaže, biti beskompromisan i dosledno sprovođiti svoje ideje najčešće rezultira nerazumevanjem, nipodaštavanjem, pa čak i zabranom delanja. Tragične društveno – političke okolnosti su učinile da „Zenit“ ne dosegne najvišu tačku u umetničkoj sferi i ugasile ga pre nego što je i počeo da sija. Biti svoj i drugačiji nije lako, a takvi su najčešće smešteni u fioci zaborava. Takva je sudbina zadesila i osnivača zenitizma Ljubomira Micića, koji je drugačije mislio, stvarao, koji je imao drugačiju viziju sveta i koji, „iako je bio skromnog stvaralačkog dara“¹, je želeo da ponudi nešto novo – želeo je da Balkan bude kulturni centar čitave Evrope.

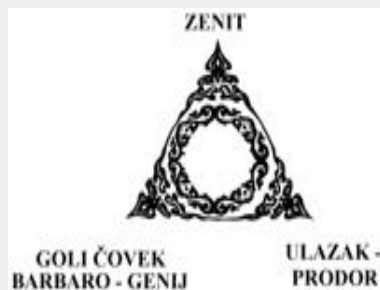
Zenitizam se kao pokret formirao oko Internacionalne revije za umetnost i kulturu „Zenit“ koja je izlazila od 1921. do 1926, s tim da je u periodu od 1921. do 1923. izlazila u Zagrebu, a od 1924. do 1926.² u Beogradu. Pored Ljubomira Micića, ljudi koji su takođe zaslužni za osnivanje i trajanje zenitizma su: Micićeva supruga Anuška (Nina-Naj), Branko Ve Poljanski, Boško Tokin, Marijan Mikac, a jedno vreme su sa osnivačima „Zenita“ saradivali Risto Ratković, Miloš Crnjanski, Dušan Matić, Stanislav Vinaver, Ivan Gol, Rastko Petrović, Stanislav Krakov, Josip Slavenski i dr.³ Rezultat saradnje Ljubomira Micića,

¹ Vučković, Radovan (2011), *Poetika srpske avangarde*, Beograd: Službeni glasnik, str. 312.

² Popović, Tanja (2007), *Rečnik književnih termina*, Beograd: Logos Art, str. 788. Napomena: časopis biva zabranjen, a ujedno se i pokret gasi usled objavljivanja članka dr Rasinova „Zenitizam kroz prizmu marksizma“ u 43. broju „Zenita“ zbog širenja komunističke propagande (videti: Markuš, Zoran (2005), *Zenitizam*, Beograd: Izdavačko preduzeće Signature, str. 174-192).

³ Markuš, Zoran. Nav. delo, str. 35. Napomena: prekid saradnje domaćih autora sa „Zenitom“ je nastupio usled nesuglasica sa Ljubomirom Micićem

Boška Tokina i Ivana Gola je „Manifest zenitizma“ koji u potpunosti raskida sa tradicijom i koji se zalaže za stvaranje novog, drugačijeg sveta na ruševinama postojećeg. Program koji je iznet u „Manifestu zenitizma“ mogao bi, uslovno, da se posmatra kao jedan zamišljeni trougao:



Goli čovek Barbaro-genij predstavlja ono izvorno, iskonsko, balkansko u nama. Reaguje i stvara instinktivno ne obazirući se na nametnute vrednosne kodekse koji ne donose ništa novo, a ponajmanje dobro. Barbaro-genij je Čovek patnje, svedok ratnih razaranja, ruševina nakon rata. Duševno stanje Čoveka posle Prvog svetskog rata može se poistovetiti sa izgledom bojnih polja. Ostala je praznina koju je bilo neophodno popuniti, stvoriti nešto novo, drugačije, jer je bilo više nego očigledno da su neophodne promene u svakom segmentu ljudskog društva i da se buduće tekovine ne mogu temeljiti na starim načelima. Iznad svega je neophodno vratiti se sebi, što je i jedna od važnih maksima zenitista⁴. Neophodno je osloboditi se stega predrasuda i ne dozvoliti da masom upravlja pojedinac, već da svaka jedinka bude individua za sebe, da bude slobodna - važan je lični stav. Šar-planina, Ural, Himalaji... su naizgled nedodirljivi predeli, podsećaju na iskonske pretke, na ono divlje u ljudima, na varvarstvo. Predstavljaju izvor nastanka sveta, dom Barbaro-genija, njegovo prirodno stanište, njegovu istinsku domovinu, jer su neiskvareni, delo su prirode. Sve

⁴ „Zaboravite mržnju, utonite u gole dubine sebe.“ (LJ. Micić)

što je delo savremenog, kapitalističkog čoveka, nestalno je, sklono je izmenama ili čak uništenju. Sa prirodom nije takav slučaj – uvek je ista, nepromenjiva i stalno nas svojim prisustvom podseća na ono iskonsko u nama. Za Barbaro-genija kao iskonskog čoveka zapadni svet je zlo – on je za njega samo gomila razvrata, mita, bluda, neukusa. Zapadni svet je sinonim za apsolutnu vlast nad svetom u kom nema prostora za otkrića, novine, i za drugačija mišljenja. Za zapadni svet sve je samo roba, novac, lažni sjaj, a propagiraju se samo profitabilne stvari, te varvarstvo Ljubomir Micić koristi da bi istakao i probudio ono izvorno u istočnoj, a „osporio zapadnu evropsku tradiciju”⁵.

U umetnosti se samo preslikavaju i oponašaju forme, žanrovi, stilovi koji su davno konstituisani i koji su prevaziđeni, jer je sasvim nepoželjno biti inovativan na bilo koji način. Upravo se za tu inovativnost bori „Goli čovek Barbaro-genij” i njome otvara sva vrata, čak i ona koja se svaki put zatvore, zbog nerazumevanja, jer barem delić onoga što stvara Barbaro-genij najčešće usvoje oni koji su protiv njegovog vida izražavanja. Barbaro-genij, zahvaljujući svojoj ideji i volji da tu istu ideju beskompromisno sprovodi u delo, odn. stvori originalno umetničko delo, ne obazirući se na mišljenje sveta, otvara sva vrata i otvarajući ih dostiže ZENIT – najvišu tačku u umetnosti, posmatrajući stvarnost iz drugačijeg ugla i prezentujući je onako kako to niko pre njega nije učinio.

Prilikom prikazivanja svog programa u manifestu „Zenitozofija ili energetika stvaralačkog zenitizma (No made in Serbia)”, Ljubomir Micić stavlja akcenat na život kao osnovno/ najvažnije stanje pojedinca, da bi delao, a još je važniji duhovni život čoveka, jer ukoliko je živ duh, živ je i čovek, te je samim tim odlučujući faktor u radu ljudi upravo duhovna strana života. Ukoliko nema duhovnog života nema ni inovacija. Život čoveku služi da bi u njemu i od njega nešto napravio,

⁵ Flaker, Aleksandar (2011), *Period, stil, žanr*, Beograd: Službeni glasnik, str. 354.

odn. da iza sebe ostavi nešto što će svima biti važno i korisno, a po čemu će ipak biti prepoznatljiv. Ljubomiru Miciću se život činio kao „kosmička fabrika, u kojoj neumorno rade hiljade hiljada neurona i milion miliona elektrona i još neizmeran broj onih što lenstvuju i ništa ne rade.”⁶ Najčešće je upravo ta druga skupina ljudi sebi davala za pravo da komentariše i kritikuje, jer je mnogo lakše biti „filozof iz fotelje” nego neko ko je po nečemu konkretnom prepoznatljiv. Najčešće se negativne kritike dele iz neznanja ili nerazumevanja onog što se pročita ili onog u koga se gleda... Ljubomir Micić zamera i to što u srpskoj umetnosti ne postoji pravac koji je produkt srpske kulture, već što još uvek svoju književnost stvaramo po uzoru na druge.⁷ Smatra da se niko pre njega nije pojavio ko bi porušio postojeće i stvorio novo, jer je bilo važno ne zameriti se književnim institucijama u srpskoj književnosti (ostacima skerličevsko-popovićevske škole, a kasnije komunističkom političkom sistemu) i ne izaći iz drugačijeg šinjela, te ne začuđuje što su zenitizam i mnogi drugi izmi neprijateljski dočekani, s obzirom da se njihova koncepcija, posebno zenitistička, kosi sa načelima koja su konstituisali B. Popović i J. Skerlić. U obliku zamišljenog trougla se može posmatrati način funkcionisanja pojmova koji su ključni za razumevanje zenitizma:



⁶ Tešić, Gojko (2000), *Vasionski samovar – Antologija jugoslovenske avangarde 1904-1934. (manifesti i poezija)*. (Sveska I, sveske za teoriju i istoriju književno – umetničkog eksperimenta), Beograd: Čigoja, str. 126.

⁷ „Mi još nismo izašli iz pojasa grehova. Zato mi Srbi nemamo filozofije.”

Uz „kategorički imperativ“⁸ Ljubomir Micić ističe „energetički imperativ“ koji je umetnikov pokretač, odn. njegov „nagon stvaranja“.⁹ Energetički imperativ je taj koji kanališe i usmerava izražavanje stvaraoca i ukazuje na koji način treba da oslobodi svoju inspiraciju, svoj stav, osećanje. Način na koji Ljubomir Micić istupa u javnost je u funkciji šoka, njegov zadatak je da pokaže kako se i na drugačiji, zapanjujući način može formirati umetnička tvorevina. Iz tih razloga su u osnovi izražavanja zenitističke umetnosti prisutni paradoks, ironija i spojevi naizgled nespojivih pojmova i pojava. Čitalačka publika mora biti zatečena, mora da razmišlja o pročitanom i da u pročitanom pronađe sebe. Jedan od ciljeva zenitizma je na revolucionaran način uneti novinu u umetnost, a da ta novina bude prihvaćena od strane čitalaca, nevažno da li pozitivno ili negativno, važno je da se glas zenitista čuje, jer reč zenitista treba da ostavi delotvoran utisak na čitaoca. Pod zenitizmom je Ljubomir Micić podrazumevao sve ono što je izvorno u čoveku, što se rađa sa njim, što je urezano u genetskom kodu pojedinca, a niko ne može biti vrstan stvaralac ukoliko u sebi nema zenita. Principi zenita se mogu poistovetiti sa principima ovozemaljskog života, jer ukazuje na činjenice, uliva samopouzdanje pri padu, jasno odvaja pozitivne od negativnih pojava koje ga sačinjavaju. Ukoliko se želi napredovati, važno je ići napred, ka cilju, a u svemu najvažniju ulogu imaju volja, pozitivna energija i spremnost na hranjenje sopstvenog duha i doživotno učenje, a pre svega neophodno je u sebi videti Barbaro-genija. Činioci koji dovode do cilja su ideja koja ima funkciju instrumenta pomoću kojeg se stvara,

⁸ Termin „kategorički imperativ“ Ljubomir Micić uvodi u svom manifestu „Kategorički imperativ zenitističke pesničke škole“, u kom insistira na paradoksu, balkanizaciji, zahteva da zenitistička pesma bude konstrukcija, te pravi distinkciju reči kao bitnog elementa, reči kao filozofskog pojma, reči kao smisla, reči kao faktora asocijacije i reči kao ideje

⁹ Tešić, Gojko, Nav. delo, str. 126.

a ono što je stvoreno funkcionise kao jedna celina, sistem.¹⁰ Svest o prevaziđenosti svih žanrova i formi, kao i stilskih postupaka više je nego izražena kod zenitista, te se oni u umetničkom smislu izražavaju po uzoru na plakate, reklame, a u našu kulturu uvode film, ukazujući da je zenitizam „osma ravan vansimetrije u prostoru”¹¹, nova umetnost, najbolja od svih, jer može da se transformiše na najrazličitije načine, a da ne izgubi svoj smisao.

Zenitizam, kao i njegov idealni Barbaro-genij, predstavlja posrednika između MENE i NAS, tj. ukazuje na „kolektivni osećaj”¹², jer smatra da svi zajedno predstavljamo jednu neraskidivu vezu između ovozemaljskog i onozemaljskog života. Čovek je zaboravio da nije sam, da su materijalne vrednosti samo prolazna stvar i da u svemu jedino što imamo je da imamo jedni druge. Nestao je iskonski osećaj pripadnosti zajednici, nastupilo je potpuno otuđenje. Zenitisti religiju vide kao krivca za ratna razaranja u Evropi, jer smatraju da je religija u mnogo čemu doprinela da dođe do krvoprolića zbog toga što su religija, lažni (ili pravi – na pojedincu je da odluči) istorijski mitovi, zanesenost ratnikom kao idealnim bićem i ratom kao načinom rešavanja političkih nesuglasica i borbe za opstanak doveli do rušenja, ubijanja, podmetanja, uništavanja svega, te iz tih razloga zenitisti propovedaju NOVO LJUDOBRATSTVO¹³ koje se zasniva na brižnosti i osećaju za druge – svi zajedno činimo svet. U zapadnom delu evropske kulture zenitisti vide izvore zla i smatraju da se od njih moraju odbraniti samo različitošću i inovacijama... Smatraju da je u književnosti neophodno napraviti promene, a posebno odvojiti politiku od književnosti, jer joj tu nije mesto¹⁴.

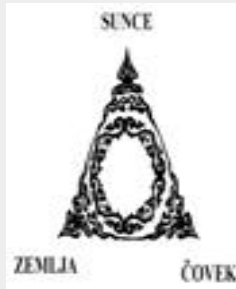
¹⁰ „Misao kao mašina-delo kao mehanizam!”

¹¹ Tešić, Gojko, Nav. delo, str. 127.

¹² Isto.

¹³ Isto.

¹⁴ Isto (Napomena: „Epika nije energetika!” LJ. Micić).



Ova slika predstavlja Micićevo viđenje zenitozofije koja spaja tri tačke u prostoru: zemlju-sunce-čoveka, odn. „metakozmički trougao” koji smatra jednim zenitističkim simbolom.

Zenitizam je sve što se nalazi u čoveku i izvan čoveka, totalitaran je, izvor svega, najviša tačka u domenu umetnosti. Zalaže se za iznalaženje novih postupaka, novih rešenja, a ne da su samo pogledi uprti ka prošlosti i oponašanju starog, jer nema efekta. Ljubomir Micić nije bez razloga krug smatrao smrću¹⁵, jer sam krug kao geometrijsko telo ima svojstvo ponavljanja, pošto se u njemu sve kreće ustaljenim, cikličnim putem. U krugu ne postoje istupi, već samo hod po utrtim stazama.

„Zenit-manifest” Ljubomira Micića je pokazatelj stanja evropske kulture, kanona koji ne sme biti izmenjen, jer je tako pojedinac odlučio. Poštovalo se samo ono što su tzv. kritičari i pisci, a koji su bili puleni određenog režima, pozitivno okarakterisali, a najčešće su pozitivne kritike dobijala dela bez neke veće umetničke vrednosti, dok su negativno ocenjena dela bila cenzurisana, a sami autori šikanirani. Cilj je bio dovesti Evropu u Balkan, odn. Balkan predstaviti centrom kulturnih zbivanja i pokretačem novih stremljenja u kulturnoj sferi na nivou srpske, ali i internacionalnih književnosti. Važno je bilo prikazati istok superiornijim u odnosu na zapad. Najradikalniji cilj je bio zameniti pozorište filmom, u čemu se i uspelo.

Pored Ljubomira Micića, značajan zenitistički autor i saradnik je

¹⁵ Tešić, Gojko. Nav. delo, str. 127.

bio i Branimir Micić ili Branko Ve Poljanski. Svojim „Manifestom“ je istakao ljudsku mizernost i jeftinoću u 20. veku. Političke i društvene okolnosti su čoveka učinile prodanom dušom i mašinom koja izvršava tuđa naređenja. Potpuni haos, potiranje kulturnih vrednosti, rat podstiču autora na poziv na oslobađanje od svih stega, poziv na samostalno donošenje odluka, na vaspitavanje sopstvenog ukusa, ali ne na način koji se nameće decenijama. Potrebna je potpuna promena društveno – političkog i kulturnog aparata, jer se samo tako može krenuti put progresije. Branko Ve Poljanski podseća da je umetnost ta koja formira ličnost i da je stoga neophodno obratiti pažnju na nju i ne treba je poistovećivati sa drugim oblastima. Umetnost je neophodno reformisati – potrebno je porušiti tradicionalna načela i uspostaviti neka nova, bolja, razumnija. Potrebno je uspostaviti novo i dati mu prostor da se razvije, pokaže i dokaže. Već prvom izgovorenom rečju nakon rođenja, Branko Ve Poljanski je bio predodređen na borbu protiv svega ustaljenog, izlizanog, trivijalnog. „Aja!”¹⁶ je odgovor na sve prevaziđeno, na trenutno stanje u umetnosti i kulturi uopšte. Ova negacija je izgovorena odlučno, a potkrepljena je tekstovima u kojima piše o trenutnom stanju srpske književnosti i njegovom opšteprihvaćenom kanonu koji je neophodno prevrednovati. Taj kanon sačinjavaju dela od ne tako velike umetničke vrednosti, a najčešće su slična, jer ogrešenje o postulate koje su književni oci propisali kao rezultat daju cenzuru i uvrede. Branko Ve Poljanski u zenitizmu vidi osveženje u odnosu na more prepisivački nastrojenih pravaca i najčešće neuspelih oponašanja... Zenitizam daje novi vid izražavanja umetnika, pruža mogućnost ispoljavanja kreativnosti na najrazličitije načine, a za zenitiste je najvažnija sloboda stvaranja i izražavanja, iskorak iz šablona srpske književnosti, neosvrtnje na stare uzore, već svako treba da bude sam sebi uzor.

¹⁶ Isto, str. 146.

Specifičnost manifesta „S onu stranu istine i laži“ se ogleda u tome što je, po Poljanskom, zenitizam sve, a sve je zenitizam. Zenitizam je akcija, pokret, odvažnost na stvaranje i sloboda stvaranja, zrak je svetlosti u mračnom tunelu. On je borba protiv ustaljenih sistema poziv na povratak u arhe. Poljanski uvodi termin zenitistička nadsvest, odvajajući time ljude koji u sebi imaju zenita u odnosu na one koji ga ne poseduju u svom genetskom kodu, pa čak i zemlju zenitista naziva Zenitanijom, oazom mira u književnoj i kulturnoj pustinji 20. veka. Zenit je najjače oružje u borbi protiv evropskih učmalih tokova.

Manifest neobičnog naslova „Psi laju, a pesnici pevaju“ predstavlja obračun Branka Ve Poljanskog sa neistomišljenicima. Poljanski ističe da su Ljubomir Micić i on bili ti koji su uneli svežinu u srpsku književnost i njene tokove privremeno promenili. Iako svestan neprihvatanja zenitizma u književnim krugovima, upozorava da će zenitizam isploviti iz reke zaborava i postati model za ugledanje i da će steći slavu koju nije imala za vreme svoga trajanja, jer je sam pokret „rekao NE tadašnjoj Evropi i razaranju, a DA čoveku čiste duše i oslobodilačkoj težnji Sunca u zenitu“¹⁷. Sa gorčinom govori o idolima u književnosti, nezasluženoj slavi i pažnji koja se obraća na ne tako talentovane pisce. Poljanski ističe da mu nije važna slava, niti prihvatanje njegove umetnosti od strane javnog mnjenja – njemu je važna samo mogućnost slobodnog izražavanja i nesmetanog oblikovanja sopstvene umetnosti, jer važno je pronaći i ispoljiti sebe u svemu.

Pod panrealizmom Poljanski smatra sve ono što je izvan prirode, ideju, maštu, sposobnost inventivnosti prilikom stvaranja. Važna je sloboda koju umetnik ispoljava samim delom. Umetnost je specifična utoliko što nisu poželjna podražavanja, naklonosti različitim strujama ili školama, već je potrebno iskazati sebe, ne priklanjati se klanovima, ne krasti tuđe ideje, već se potruditi biti originalan i samim tim delu

¹⁷ Džigurski, Branislava (2003), „Ljubomir Micić-Zenitizam-jedna zaboravljena epizoda u istoriji srpske književnosti“, *Ulaznica*, god. 37, br. 188, str. 39.

dati lični pečat. Svako je ličnost za sebe bez obzira na profesiju. Ljudi su zaboravili da je najvažnije ostati svoj, jer iako ljudi izgledaju jednolično, svako u sebi nosi nešto što je samo njegovo, lično. Tako bi trebalo da bude i u umetnosti. Svako je dužan predstaviti sebe na sebi svojstven način, a ne onako kako bi drugi želeli. Svi živimo i radimo da bismo se iskazali kroz rezultate rada, a radimo i stvaramo da bismo ojačali i obogatili duh. To je ona realnost kojoj je stremio Branko Ve Poljanski.

Jedna od najvećih prekretnica u oblasti umetnosti je otkriće filma. Iako se filmu pristupalo kao nečemu neozbiljnom u godinama njegovog nastanka (sve što je novo i drugačije a priori se definiše kao nešto negativno!), već u avangardnom periodu film postaje veoma važan činilac kulturnog života svakog građanina. Film je svojim napredovanjem, otkrićima i revolucijom u oblasti tehnologije stvorio čitav industrijski aparat. Danas je praktično nezamisliv život čoveka bez poznavanja kinematografije i kućnog bioskopa. Pre svega, film se može iskoristiti u svrhu razbijanja predrasuda ili čak stvaranja istih o određenim narodima, rasama, društveno osetljivim grupama, istorijskim događajima, političkoj situaciji... Film je, takođe služio i u manipulativne, najčešće propagandne političke svrhe, kao što je kod Rusa bio slučaj.¹⁸ Film je modernije i srećnije rešenje od pozorišne predstave utoliko što radnja filma može da se odvija bilo gde, ne postoji konkretno vremensko ograničenje, a teme su različite. Da li će se scenarista i ostatak filmske ekipe baviti trenutnim zbivanjima u svetu, ozbiljnom ili trivijalnom umetnošću, ili će film imati neku psihološku osnovu isključivo je njihova odluka. Jedan događaj, pa čak i jedna misao mogu poslužiti da se napravi uspešan film.

Lični ciljevi su se neretko postizali zahvaljujući filmu. Još je Branko Ve Poljanski u svom manifestu „Film i budućnost čovječanstva“

¹⁸ Tešić, Gojko, Nav. delo, str. 156.

naglasio da će u budućnosti film dominirati na svakom polju i da će postati način komunikacije¹⁹. Nije ni svestan koliko se brzo ta njegova pretpostavka obistinila, posebno sa razvojem tehnologije koji je doprineo i boljem kvalitetu filmske produkcije, jer je zaista usledilo „kinematografsko doba“²⁰. Film je specifičniji u odnosu na pisanu reč, jer pruža vizuelni doživljaj, koji, kada je reč o knjizi, stvara naša mašta. Od filma koji je trajao nekoliko minuta, preko crno-belog, nemog filma (ostvarenja Čarlija Čaplina), dolaska zvuka, pokretnih mikrofona, bubica, pa do savremene računarske obrade, animacija, kaskadera prošao je jedan vek. U narednom veku će sigurno film napredovati do te mere da će praktično film biti sve i sve će biti film. Konstituisanje filma na našem prostoru možemo zahvaliti zenitistima koji su upravo filmsku tehniku pretakali u pisanu reč. Kako je film sazrevao na tehničkom tako je sazrevao i na tematskom planu, pa danas postoji širok dijapazon tematski i žanrovski različitih filmskih ostvarenja. I sami avangardisti su videli film kao granu umetnosti koja će se najbrže i na najrazličitije načine razvijati, pa će samim tim i dominirati u odnosu na ostale vrste umetnosti. Kako je zenit bio sve, a sve bilo zenit, tako je sada film, kao reliktni zenit, postao sve i sve je postalo film. Kada je reč o filmskoj kritici posebno mesto kao njen utemeljivač zauzima Boško Tokin, koji je u mnogo čemu doprineo da se razvije filmska umetnost i u Srbiji.

Još jedan značajan zenitista Marijan Mikac u svom manifestu „Zenitistička nova umetnost“ govori o zenitu kao o jednoj originalnoj tvorevini na Balkanu koja je nešto konkretno učinila u srpskoj književnosti, a da nije težila podražavanju. Stvaranje novog podrazumeva rušenje starih načela, jer su ona do te mere prevaziđena da više ništa novo ne mogu da ponude, već samo oponašaju postojeće forme, žanrove, stilove. Nema više autentičnosti koja je u umetnosti

¹⁹ Isto.

²⁰ Isto.

neophodna. Umetnost je ta koja mora da deluje na ljude, da svojim prisustvom izaziva reakciju i da utiče na duhovni život publike. Zenitisti ustaju protiv mase koja prihvata načela koja joj se serviraju, a da pritom ne prosude sami da li je to ispravno ili ne-važna je bistrina uma i čist razum. Bitno je biti iskren i u životu i u umetnosti, dati sebe u ono što radiš i imati slobodu stvaranja i izbegavati estetiku u umetnosti, jer nije lepo sve što lepo izgleda. Lepota je banalizovana. Osnovni elementi zenitističkog pesništva i umetnosti su: paradoksalnost, simultanost i asocijativnost. Spajati na simultanom i asocijativnom planu naizgled nespojive pojmove koristeći se novinskim napisima, simultanošću događaja, vezama među stvarima, događajima i pojavama je nešto sasvim novo što se pojavilo u srpskoj književnosti. Radnja je u prvom planu – važno je kretati se ka napred i u svim pravcima kretanja dostići zenit. Film je doprineo i razvoju zenitizma pre svega zbog živosti, brzine i načina odvijanja događaja, promene mesta, odn. dominira dinamičnost u kretanju. Marijan Mikac pravi jasnu distinkciju između futurizma i zenitizma. Futurizam je definisao kao „plod degenerisane Zapadne Evrope koji počiva na zapadnoj tradiciji“, dok je zenitizam jedan pokret koji počiva na „zdravim elementima naše rase i pozitivnog varvarstva“, a i jedini je internacionalnog karaktera na ovim prostorima²¹. Zadatak zenitista je i izlečenje bolesne Evrope, tačnije zapada koji još uvek oponaša svoje pretke – nema lični pečat ni u čemu. Barbaro-genije predstavlja spasioca Balkana od zapadnoevropske truleži – onog ko nosi duh novog, drugačijeg, boljeg čoveka. Zenitizam je pokret koji nas je vraćao svojim korenima na drugačiji način i učio nas da poštujemo sebe da bi nas drugi poštovali. Za tih pet godina koliko je izlazio časopis „Zenit“ je objavio mnoga domaća i strana vrhunska pesnička ostvarenja. Za mnoge strane autore bismo mnogo kasnije saznali, a naši ne bi imali dovoljno prostora za afirmaciju da nije bilo „Zenita“. Mnogi ovaj

²¹ Isto, str. 163.

pokret i njegove predstavnike hvale, a mnogi osporavaju, kako god, neosporno je da je ovaj pokret ostavio traga u srpskoj književnosti, bio je drugačiji od svih drugih izama, na drugačiji je način promišljao o umetnosti i mnogo toga vrednog ostavio budućim naraštajima. Dostići će „Zenit“ svoj zenit, samo čeka pravi trenutak!